

24 Haziran'da Ne Oldu?

İlçe Seçim Profilleri Üzerinde Değerlendirmeler

Prof. Dr. Murat Güvenç

Kadir Has Üniversitesi,
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Bölümü,
TESEV Yönetim Kurulu Başkan
Yardımcısı

Ülke düzeyinde toplulaştırılmış sonuçlar üzerindeki seçim değerlendirmeleri, yanlış olmasa da yanlış yönlendirici yorumlara neden olabiliyor. Bu açıdan 24 Haziran seçim sonuçları üzerindeki değerlendirmeler istisna oluşturmuyor. Seçim akşamları siyasi partilerin oy tabanı farklılaşması, oy kaybedilen/kazanılan yöreler siyasi coğrafyasının fay hatları, partilerin kalelerindeki oy kaymaları hakkında bilgi edinmek pek mümkün değil.

Tipik bir TV izleyicisi için seçim öncesinde kimin önde gittiğine ilişkin anket sonuçları, seçim akşamı ise hangi partinin kaç sandalye çıkardığı, hangi partilerin baraj altı kaldığı vb. konular açıklık kazanırken; yapılan tartışmalarda seçmenin ne mesaj verdiği gibi içinden kolay çıkılmaz makro düzey yorumlar veya liderlerin oy kullandıkları sandıklardaki sonuçlar gibi mikro düzey değerlendirmeler üzerinde durulur. Parti yetkilileri seçmenin verdiği mesajı aldıklarını, sonuçlar üzerindeki değerlendirmelerini partilerinin yetkili kurullarına sunacaklarını vurgularlar. Nasıl yapılır bilemiyoruz; çünkü bu değerlendirme sonuçları kamuoyu ile paylaşılmaz. Seçim sonuçlarının değerlendirilmesi sorunu milletvekillerinin mazbatalarını almaları, yemin merasimleri, devir teslim törenleri kadar ilgi çekici olmadığından bir sonraki seçime kadar unutulur gider. Ne var ki, bir sonraki seçime ilişkin değerlendirmeler öncekinden çok farklı değildir. Yaygın görüşe bakılırsa Cumhurbaşkanlığı Seçimi'ni kazanan Recep Tayyip Erdoğan'ın aldığı oyla (%52,6) AK Parti'nin Milletvekili Seçimi'nde aldığı oy (%42,6) arasındaki 10 puanlık fark, Millet İttifakı'nın ikinci büyük ortağı MHP'nin Cumhurbaşkanlığı seçiminde aday göstermeyerek AK Parti adayını desteklemiş olmasıyla açıklanmaktadır. Benzer şekilde CHP'nin 4 puanlık oy kaybı, stratejik davranan CHP seçmeninin HDP veya İyi Parti'yi desteklemiş olmasıyla açıklanmaktadır. 24 Haziran Milletvekili Seçimleri ilçe düzeyinde mütakabiliyet analiziyle değerlendirilip, 1 Kasım Milletvekili Seçimleriyle karşılaştırıldığında, ilk kez 24 Haziran'da seçimlere katılarak %10 düzeyinde oy alan İyi Parti'yi dikkate almayan değerlendirmelerin yanlış yönlendirici olabileceğini göstermeye çalışacağız.

24 Haziran Milletvekili Seçim Sonuçları Üzerine Değerlendirmeler

* ÖNEMLİ NOT

Partilerin "başarılı" olduğu ilçeler ifadesi, ilgili partinin ülke ortalamasının üzerinde oy aldığı ve ayırt edici bir oy profiline sahip ilçelere işaret eder. Partinin yerel başarı düzeyi istatistiksel göstergelerle kolayca ölçülüp karşılaştırılabilmektedir. "Başarılı" kavramını milletvekili seçimini kazanan veya en fazla milletvekili çıkaran parti kavramıyla karıştırmamak önemlidir. Diğer bir deyişle bir partinin "başarılı" olduğu ilçeler kümesinde, rakibi 'mutlak sayı' itibarıyla daha fazla oy almış veya toplamda daha fazla milletvekili çıkarmış olabilir. Bu açıklamayı metnin her yerinde tekrarlamak zorunda kalmamak için "başarılı" kavramını bu istatistiksel tanıma atıfla yorumlamalıyız.

Bu çalışmada 970 ilçenin oy profilleri müttekabiliyet analiziyle değerlendirilmiştir. (1) Resmi olmayan sonuçlar üzerinden yürütülen bu keşifsel çalışmada yurt dışı oylar, kütüğe yazılı olduğu halde katılmayanlar ve geçersiz oylar dikkate alınmamıştır. Müttekabiliyet analizi ve iki aşamalı sayısal sınıflamayla on iki ilçe kümesi tanımlandı. Bunlar:

- AK Parti'nin başarılı olduğu ilçe kümeleri,
- CHP'nin başarılı olduğu ilçe kümeleri,
- HDP'nin başarılı olduğu ilçe kümeleri

belirlenerek haritalandı.*

AK Parti'nin başarılı olduğu ilçeler sarıdan kırmızıya uzanan bir renk paleti, CHP'nin başarılı sonuç aldığı ilçeler mavi tonları, HDP'nin başarılı olduğu ilçeler ise yeşil tonlarıyla gösterildi. (2)

Buna göre:

- AK Parti'nin başarılı sonuç aldığı ilçe kümelerinde CHP'nin ülke oy ortalamasının altında kaldığı,
- CHP'nin ülke ortalamasının üzerinde oy aldığı kümelerde AK Parti'nin ülke oy ortalamasının üzerinde performans gösteremediği;
- Ancak her iki grupta da MHP, İYİ Parti ve HDP'nin bu büyük partilerle birlikte ülke oy oranlarının üzerinde performans gösterebildiği saptandı (Harita 1).

Karadeniz sahillerinde ve İç ve Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nde AK Parti'nin, Trakya, Ege, İç Ege ve Akdeniz'e sahil dar ilçelerde CHP'nin, Güneydoğu'da da HDP'nin başarılı sonuç aldığı ilçe kümeleri gözleniyor. Bu genel örüntünün, bir başka deyişle daha önce birçok seçimde gözlenen seçim coğrafyasının bu seçimde de yeniden üretildiği gözleniyor.

(1) 1 Kasım seçim sonuçlarıyla karşılaştırma yapabilmek amacıyla 2015-2018 yılları arasında Artvin ve Aksaray illerinde kurulan iki ilçenin secim sonuçları daha önce bağlı oldukları ilçeler üzerinden değerlendirilmiştir. Bu toplulaştırma sonucunda 81 ilin 970 ilçesinin oy profilleri değerlendirmeye alınmıştır. Değerlendirmede kullanılan yöntemin ayrıntıları için bkz: Lebart, L., (1994), 'Complementary Use of Correspondence and Cluster Analysis', M. Greenacre ve J. Blasius (eds.) in Correspondence Analysis in the Social Sciences: Recent Developments and Applications (içinde ss. 162-178. London ve San Diego: Academic Press.

(2) İstatistiksel anlamda bir partinin yerel "başarılı" düzeyi Yön Belirtir Khi Göstergesi (YBKÇ) üzerinden ölçülmektedir. YBKÇ'nin 0'dan büyük değerleri görece yerel "başarılı", 0'dan küçük değerleri görece "başarısızlık", 0'a eşit değerleri ise "ülke ortalamasından çok farklılaşmamış" anlamına gelir.

1 Kasım 2015 - 24 Haziran 2018 Seçimleri Arasında Haritada İşaretli İlçe Kümelerinde Oy Kaymaları

1 Kasım 2015 – 24 Haziran 2018 döneminde “Türkiye İlçe Haritası” yeni oluşturulan iki ilçe dışında değişmemiştir. Böylece 24 Haziran sonuçları 1 Kasım sonuçlarıyla idari sınırlar dikkate alınarak eşleştirildiğinde yerel siyasi tercih profillerindeki değişim kolayca izlenebilmektedir. 24 Haziran Seçimi sonucunda ülke düzeyinde AK Parti’nin 7 puan, CHP’nin 2.8 puan kayba uğradıkları, ilk kez seçime katılan İYİ Parti’nin yüzde on barajının çok az altında, MHP ve HDP’nin barajın üzerinde oy aldıkları biliniyor. 1 Kasım ilçe seçim sonuçları, hazırlanan 24 Haziran ilçe seçim haritası (Harita 1) için belirlenen lejant kategorileri üzerinden toplulaştırıldığında yerel oy kaymaları açıkça izlenebiliyor.

24 Haziran’da AK Parti, CHP ve HDP’nin ülke ortalamasının üzerinde oy aldığı kesimlerde iki seçim arası oy kaymaları incelendiğinde, ülke geneli için hesaplanan genel oy kayma göstergelerinin yerel temsil yeteneklerinin düşük olduğu, oy kaymalarını coğrafi olarak ayrıştırılmış biçimde izlemenin daha yararlı ve açıklayıcı olduğu görülebiliyor. 24 Haziran seçim sonuçları AK Parti, CHP ve HDP’nin ülke oranlarının üzerinde oy aldıkları bölgeler itibarıyla değerlendirildiğinde Türkiye geneli için verilen kayıp ve kazançların hangi kesimlerde gerçekleştiği izlenebiliyor (Harita 2).

1 Kasım 2015 – 24 Haziran 2018 oy profilleri karşılaştırıldığında AK Parti, CHP ve HDP’nin en yüksek oy kayıplarının bu üç partinin de başarılı olduğu ilçelerde gerçekleştiği açıkça görülebiliyor (Harita 2, Harita 3).

Nitekim, 24 Haziran’da AK Parti oylarında gözlenen 7 puanlık düşüşün 5 puanının bu partinin açık ara başarılı olduğu kesimde, 2 puanının ise CHP’nin başarılı olduğu bölgelerde gerçekleştiği anlaşılıyor. Benzer şekilde CHP’nin 2.8 puanlık oy kaybının 2.2 puanının sahil kesimindeki ilçelerde, geri kalanın ise AK Parti’nin başarılı olduğu ilçelerde gerçekleştiği, bu partilerin HDP’nin başarılı olduğu ilçelerde ise oy oranlarını koruyup çok az da olsa artırdıkları izlenebiliyor.

24 Haziran seçiminde oyların %6’sının kullanıldığı ve HDP’nin başarılı olduğu bölgede (haritada yeşil renkle işaretli) HDP’nin 1 Kasım seçimlerine oranla 0.4 puan oy kaybı yaşadığı, kaybedilen oyların İYİ Parti, MHP, CHP, AK Parti ve Diğer partiler (3) arasında paylaşıldığı anlaşılmaktadır (Harita 2).

1 Kasım - 24 Haziran dönemi oy kaymalarına ilişkin genel değerlendirmeler yanlış olmasa da, siyasi değerlendirmeler açısından yanlış yönlendirici olabilecekleri açıkça ortaya çıkıyor. Nitekim toplulaştırılmış seçim sonuçları üzerinden yapılan değerlendirmelerin Türkiye Seçim Coğrafyası’nın farklı kesimlerinde gözlenen oy artışlarının (veya kayıplarının) ağırlıklı ortalamasını yansıtmaktan öte anlam taşımadığı açıkça izlenebiliyor.

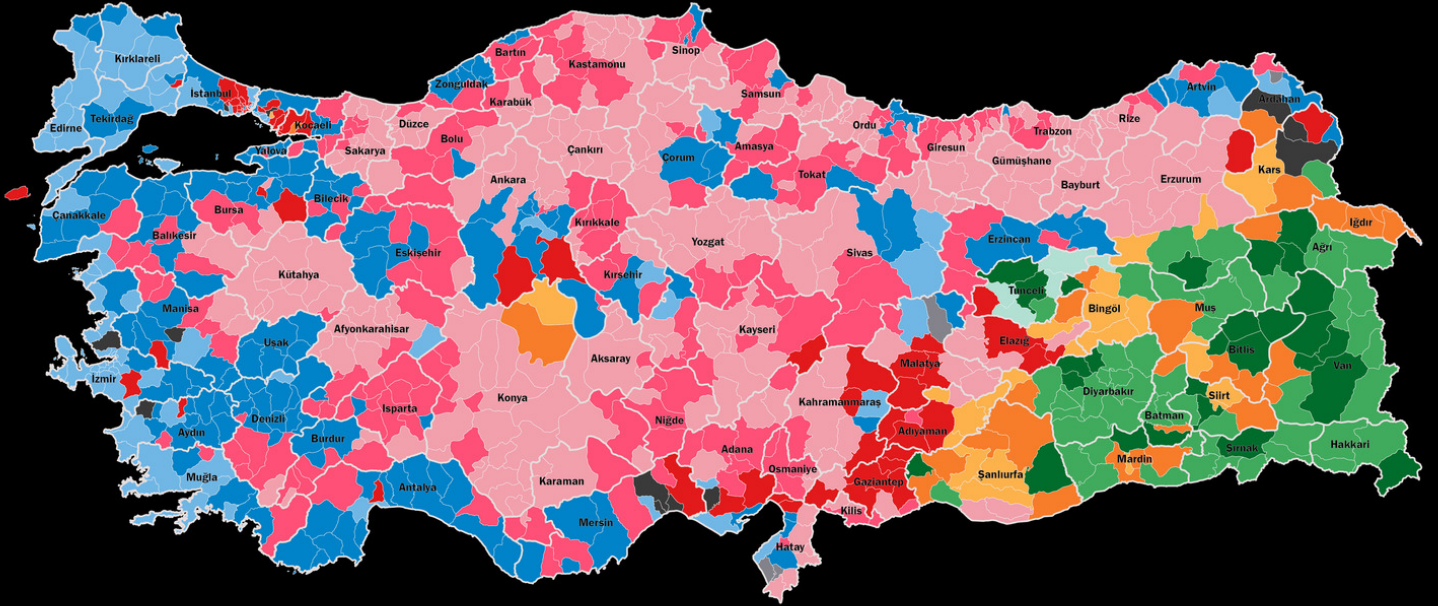
Diğer bir deyişle, bu tür genellemelerin sahada bir karşılığı bulunmamaktadır. Nitekim 1 Kasım - 24 Haziran döneminde Türkiye genelinde 0.8 puan oy kaybeden MHP’nin AK Parti’nin başarılı olduğu kesimde oylarını 0.8 puan artırdığı, CHP’nin başarılı olduğu bölgede 1.7 puan oy kaybettiği, nihayet HDP’nin başarılı parti olduğu kesimde oylarını koruyup sınırlı bir oy artışı sağladığı okunuyor. 24 Haziran’da İYİ Parti’nin AK Parti hakimiyet alanından %46, CHP’nin başarılı olduğu kesimden de %53 oranında destek aldığı, Güneydoğu ilçelerinin İYİ Parti’ye çok sınırlı destek verdiği gözlenmektedir. Bu ilk ayrıştırma alıştırmasının, toplulaştırılmış sonuçlar üzerinden yapılan değerlendirmelerden çok bölgesel oy kaymalarının ağırlıklı ortalamasını yansıttığını, bu yaklaşımın siyasi yorumlar açısından ilginç olabilecek bir çok eğilimi perdelediğini görmeye başlıyoruz.

Oy kaymaları 24 Haziran seçim haritasının lejant kategorileri üzerinden hesaplandığında oy profilindeki dönüşümün, yukarıda üç coğrafi bölge için yapılan keşifsel değerlendirmenin ima ettiğinin çok ötesinde olduğu anlaşılıyor. Oy kaymaları Harita 1’deki kategoriler için ayrı ayrı hesaplanarak görselleştirildi. Bir sonraki kısımda değerlendirme sonuçları AK Parti, CHP ve HDP’nin başarılı olduğu kesimlerin alt bileşenleri itibarıyla ayrı ayrı ele alınıyor. (Alt bileşenler için bkz. Harita 3)

(3) Diğer partiler kategorisindeki artış, esas itibarıyla HÜDAPAR ve Saadet Parti oylarındaki yerel artışlardan kaynaklanıyor olmalı.

Harita 1.

24 Haziran 2018 Milletvekili Seçimleri: OY PROFİLİ BENZER İLÇELER

AKP (59.2/42.3), MHP (18.1/11.2)	CHP (42.5/22.8), İYİ P. (12.1/10.1)	HDP (71.6/11.5)
AKP (47.8/42.3), MHP (16.0/11.2), İYİ P. (12.9/10.1)	CHP (28.7/22.8), İYİ P. (13.4/10.1)	HDP (53.7/11.5)
AKP (46.9/42.3), HDP (11.8/11.5)	CHP (60.6/22.8), HDP (29.3/11.5)	HDP (45.4/11.5), CHP (31.9/22.8)
AKP (60.5/42.3), HDP (19.9/11.5)	CHP (25.9/22.8), HDP (22.5/11.5)	
AKP (43.8/42.3), HDP (38.3/11.5)		

*Parantez içindeki sayılardan ilki, ilgili lejant kategorisindeki partinin ağırlıklı oy oranını, ikinci sayı ise ülke düzeyindeki oy oranını gösterir.

**Ülke genelindeki oy ortalamasının altında kalan partiler gösterilmemiştir.
Kaynak: 24 Haziran 2018 seçimleri gayri resmi sonuçlarının Mütakabilliyet Analizi üzerinden katmanlaştırılması.

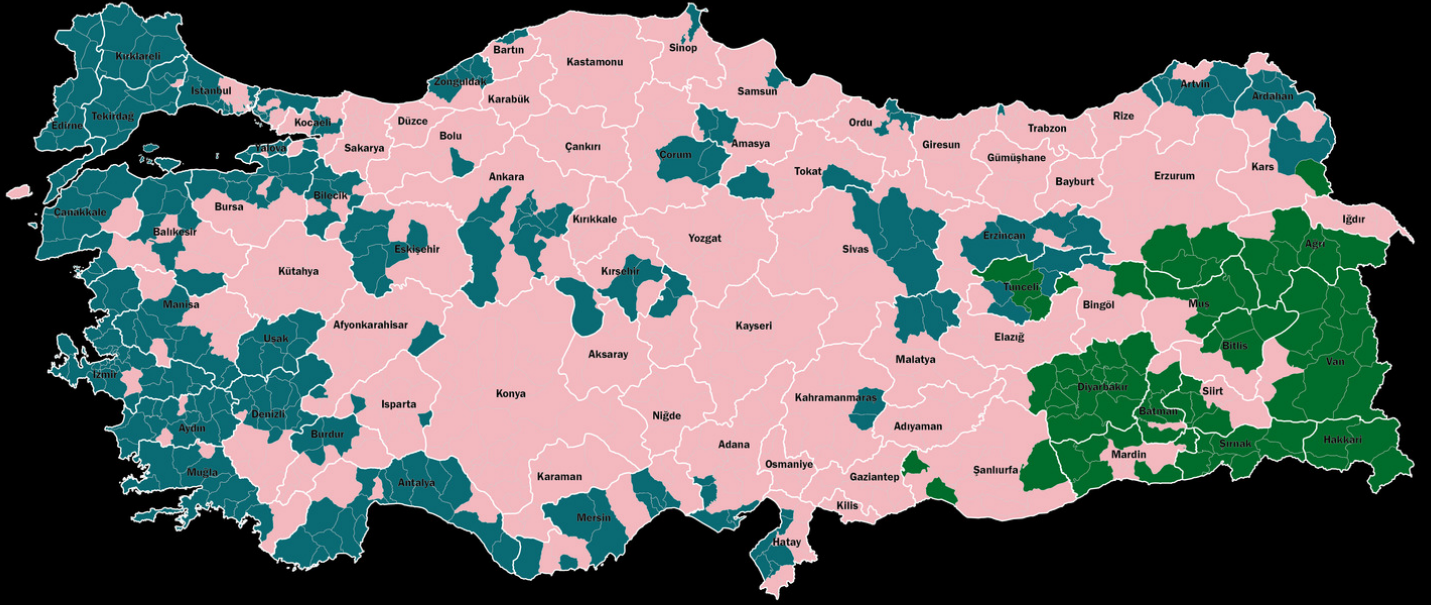
Güvenç, M. (2018) 24 Haziran'da ne oldu? İlçe Seçim Profilleri Üzerinde Değerlendirmeler, TESEV Bilgi Notları.

Veri Analizi: Murat Güvenç Görselleştirme: Murat Tülek, Asya Ece Uzmay

Harita 2.

24 Haziran 2018 Milletvekili Seçimleri: Seçim Coğrafyasının Temel Bileşenlerinde Oy Kaymaları

AKP Ağırlıklı Bölge Seçmen Payı %50.4

AKP | Diğer | CHP | HDP | MHP | İYİ P
-5.0 | -0.3 | -0.6 | 0.4 | 0.8 | 4.6

CHP Ağırlıklı Bölge Seçmen Payı %43.6

CHP | AKP | MHP | Diğer | HDP | İYİ P
-2.2 | -2.1 | -1.7 | -0.3 | 1.0 | 5.4

HDP Ağırlıklı Bölge Seçmen Payı %6.0

HDP | AKP | CHP | MHP | İYİ P | Diğer
-0.39 | 0.05 | 0.05 | 0.07 | 0.10 | 0.11

Türkiye
Geneli

AKP | Diğer | CHP | MHP | İYİ P
-7.0 | -2.8 | -0.8 | -0.5 | 1.0 | 10.1

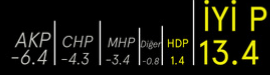
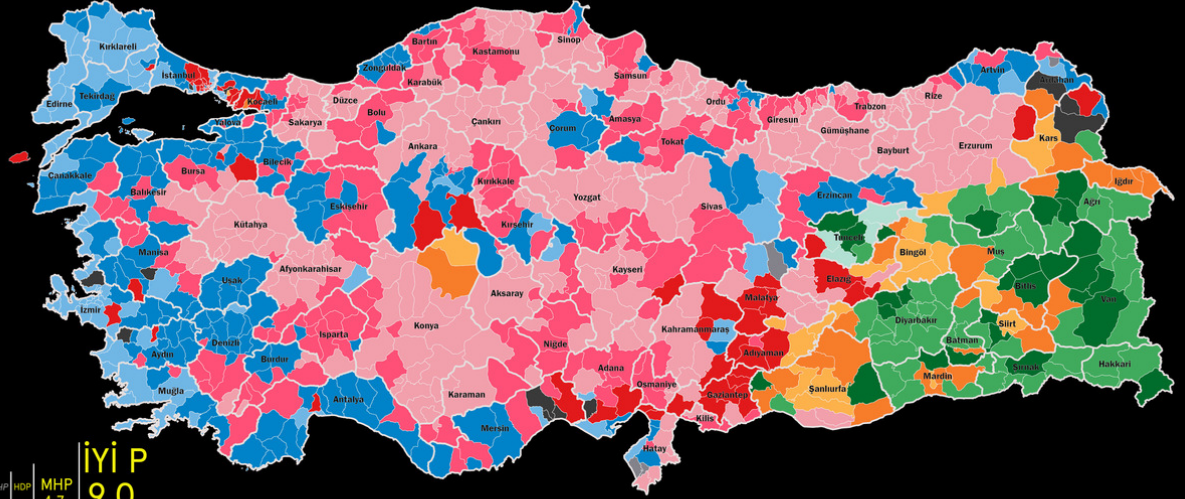

Güvenç, M. (2018) 24 Haziran'da ne oldu? İlçe Seçim Profilleri Üzerinde Değerlendirmeler, TESEV Bilgi Notları.

Veri Analizi: Murat Güvenç Görselleştirme: Murat Tülek, Asya Ece Uzman

**1 Kasım 2015 ve
24 Haziran
2018 seçimleri:
AKP, CHP ve
HDP'nin 1. parti
olduğu oy
profillerinde
değişim**

Veri Analizi: *Murat Güvenç*   Görselleştirme: *Murat Tülek, Asya Ece Uzmay*

Harita 3'ün lejandında parti isimleri oy kayıpları/kazançlarıyla orantılı puntolarla yazılmıştır. Oy kayıpları gri, oy kazançları ise sarı puntolarla göstermiştir. Puntoların büyüklüğü oy kayıp ve kazançlarının büyüklükleriyle orantılıdır.

1 Kasım 2015 - 24 Haziran 2018 Seçimleri Arasında Haritada İşaretli İlçe Kümelerinde Oy Kaymaları

1 Kasım - 24 Haziran döneminde AK Parti'nin başarılı olduğu kesimlerde oy kaymaları

- Seçmen sayısı açısından olmasa da, alansal açıdan en geniş bölgeyi oluşturan açık pembe işaretli kesimde AK Parti'nin 13, diğer partilerin 1, CHP'nin 0,2 puan oy kaybettikleri, HDP'nin 0,4 puan, MHP'nin 4,7 puan, İYİ Parti'nin ise 9,0 puan oy kazandıkları izleniyor.
  - Pembe işaretli ilçelerde AK Parti'nin 8,9 puan, CHP'nin 2,1 puan, MHP'nin 1,4 puan, diğer partilerin 1,1 puan oy kaybettikleri, İYİ Parti'nin oyların %12,9'unu alarak etkileyici bir performans sergilediği izlenebiliyor. HDP oylarında 0,7 puan düzeyindeki artış değerlendirme dışı tutulursa tüm partilerin yitirdiği oyların İYİ Parti'de toplandığı söylenebilir.
  - Kırmızı işaretli ilçelerde AK Parti'nin 7,8 puan, CHP'nin 2 puan oy kaybettiği, MHP'nin 0,3 puan, HDP'nin 1,5 puan, İYİ Parti'nin 8,2 puanlık oy artışı sağladığı izlenebiliyor.
  - AK Parti'nin başarılı parti konumunda olduğu son iki ilçe kümesinde durum öncekilerden farklı. Ankara-Konya sınırındaki iki ilçe değerlendirme dışı tutulursa ağırlıkla Güneydoğu ve Doğu Anadolu illerinde yer alan bu ilçelerde AK Parti'nin yitirdiği oyların en önemli bölümünün MHP'de toplandığı, ilk üç kategorinin tersine İYİ Parti'nin bu oy kaymasından sınırlı pay alabildiği izlenebiliyor.
- Bu ilk değerlendirme sonucunda, İç Anadolu Göller Bölgesi, Çukurova, -istisnalar dışında- Karadeniz'e sahildar ilçelerde AK Parti'nin yitirdiği oyların önemli bölümünün İYİ Parti'de toplandığı, bu partinin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde kaybettiği oyların en önemli bölümünün MHP'ye yöneldiği, Güneydoğu'da İYİ Parti'nin İç Anadolu'daki kadar yüksek bir performans gösteremediği izlenebiliyor.

1 Kasım - 24 Haziran döneminde CHP'nin başarılı olduğu kesimlerde oy kaymaları

CHP'nin başarılı olduğu ilçelerin büyük çoğunluğunun Trakya, Güney Marmara ve Ege'ye sahildar ilçelerde ve İç Ege ilçelerinde kümelendiği, sınırlı sayıda ilçe değerlendirme dışı tutulursa Akdeniz'e sahildar ilçelerde dar bir şerit şeklinde Hatay'a kadar uzandıkları izlenebiliyor. Kamuoyunda 'Sahiller' şeklinde bilinen bu kesime ek olarak Eskişehir, Ankara, Kırşehir, Sivas, Tunceli, Elazığ ve nihayet Artvin ve Ardahan illerinin bazı ilçelerinde CHP'nin başarılı olduğu görece küçük bölgeler (enclaves) bulunuyor. Bu kesimde seçmen sayısı itibarıyla iki büyük, iki küçük bölge bulunuyor. Trakya, Ege Sahilleri ve İstanbul'un Kadıköy, Beşiktaş, Şişli, Sarıyer vb. ilçelerini kapsayan açık maviyle işaretli ilk bölgede CHP, MHP, AK Parti ve Diğer partilerin oylarının çok sınırlı bir bölümünün HDP'ye, ağırlıklı bölümünün ise İYİ Parti'ye yöneldiği izlenebiliyor (Harita 3'te açık mavi renkle işaretli ilçeler). Bu bölgede CHP'nin 6 puan, MHP'nin 5 puan, AK Parti'nin 3,4 puan oy yitirdiği, HDP'nin oy oranını 2,9 puan, İYİ Parti'nin ise 12,1 puan arttırdığı gözleniyor.

İkinci büyük bölgede ise Güney Marmara, İç Ege ve Akdeniz'e sahildar ilçeler ile Bilecik, Eskişehir, Ankara, Çorum, Amasya, Kırşehir, Sivas, Erzincan ve Tunceli'de CHP'nin Türkiye ortalamasının üzerinde oy aldığı ilçeler gözleniyor. Bu bölgede AK Parti'nin 6,4 puan, CHP'nin 4,3 puan, MHP'nin 3,4 puan oy yitirdikleri ve bu süreçte HDP'nin oy oranını 1,4 puan, İYİ Parti'nin ise 13,4 puan arttırdığı izlenebiliyor (Harita 3'te koyu mavi renkle işaretli ilçeler).

Seçmen ağırlığı yüksek bu iki bölgenin dışında CHP'nin başarılı olduğu iki küçük küme var. Hatay'da Defne ve Samandağ, Ardahan'da Damal ve Malatya'da Arguvan ilçelerini içeren birinci kümede CHP'nin 1 Kasım 2015 Seçimi'ne oranla 14,1 puan oy yitirdiği, buna karşılık HDP'nin 12,2 puan, İYİ Parti'nin ise 2 puan düzeyinde oy artışı sağladığı gözleniyor (Harita 3'te açık gri renkle işaretli ilçeler).

Kuzeydoğuda Kars ve Ardahan'daki üç ilçe, güneyde Mersin ve Adana'daki 4 ilçe, batıda ise İzmir'de Menemen, Manisa'da Gölarmara ve Aydın'da Germencik, İstanbul'da ise Esenyurt ve Sancaktepe gibi sınırlı sayıda ilçeyi kapsayan dördüncü kümede ise AK Parti, CHP ve MHP'nin 3 puandan fazla oy kaybettiği, HDP'nin 2,5 puan, İYİ Parti'nin ise 8,3 puan oy kazandığı anlaşıyor (Harita 3'te koyu gri renkle işaretli ilçeler).

1 Kasım 2015 - 24 Haziran 2018 Seçimleri Arasında Haritada İşaretli İlçe Kümelerinde Oy Kaymaları

1 Kasım - 24 Haziran döneminde HDP'nin başarılı olduğu kesimlerde oy kaymaları

24 Haziran 2018 Milletvekili Seçimi'nde HDP'nin başarılı olduğu kesimde (Harita 3'te yeşil rengin tonlarıyla gösterilmiştir) üç farklı oy profili ve oy değişimi gözlenmektedir. HDP'nin 24 Haziran seçimlerinde 1 Kasım 2015 seçimlerine kıyasla,

- Seçmen payı % 4,1 ile sınırlı ve açık yeşil işaretli kesimde 7,4 puan,
- Koyu yeşil işaretli kesimde 4,2 puan,
- Tunceli'nin Bingöl ve Elazığ sınırlarındaki ilçelerinde 5,0 puan oy kaybettiği görülmektedir.

HDP'nin en önemli oy kaybına (7,4 puan) uğradığı ilk bölgede diğer partilerin 2,6 puan kazandığı, AK Parti ve İYİ Parti'nin oylarını yaklaşık 1,6 puan, CHP ve MHP'nin ise 0,8 puan artırdığı görülmektedir (Harita 3'te açık yeşil renkle işaretli ilçeler).

İkinci bölgedeki ilçelerde HDP'nin 4,2 puan, AK Parti'nin 0,8 puan oy kaybettiği, buna karşılık MHP ve İYİ Parti'nin oylarını yaklaşık 2 puan, CHP ve diğer partilerin sırasıyla 0,5 ve 0,4 puan artırdığı görülmektedir (Harita 3'te koyu yeşil renkle işaretli ilçeler).

Son olarak, turkuazla işaretli üçüncü bölgede Tunceli ilçelerinde HDP'nin 5, Diğer partilerin 1,1, CHP'nin 1 puan oy kaybettikleri, buna karşılık AK Parti'nin oyunu 1,1, İYİ Partinin 1,6, MHP'nin ise -dikkat çekici bir biçimde- 4,4 puan artırdığı görülmektedir.

Bu durumda aşağıdaki noktalar vurgulanabilir.

- Türkiye seçim coğrafyasının üç önemli bileşenini oluşturan Sahiller, İç Kuzey Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde sırasıyla açık ara başarılı, CHP, AK Parti ve HDP önemli oy kaybetmiştir.

- Bu üç partinin rakiplerinin kalesi konumundaki kesimlerde oy tabanlarını korudukları veya çok sınırlı oy kaybettiklerini vurgulayalım. Örnek olarak, AK Parti kendi kalesi niteliğindeki bölgelerde 5,9 ila 13 puan aralığında oy kaybederken, AK Parti'nin CHP'nin başarılı olduğu ilçelerdeki oy kayıpları 0,1 ila 6,4 puanla sınırlı kalıyor.

- Benzer şekilde, başarılı olduğu ilçe kümelerinde 3,4 ila 14,1 puan oy kaybeden CHP'nin AK Parti'nin başarılı olduğu bölgelerdeki kayıpları 0,2 ila 2,1 puanla sınırlı kalıyor. Hatta CHP'nin AK Parti'nin başarılı olduğu Güneydoğu ilçelerinde oyunu az da olsa arttırabildiği görülüyor.

- AK Parti'nin başarılı olduğu bölgede, AK Parti ve CHP'nin yitirdiği oyun çok önemli bir bölümünün İYİ Parti'de toplandığı izlenebiliyor.

- Başarılı olduğu Güneydoğu ilçelerinde önemli ölçüde oy kaybeden HDP için ise durum daha farklı. HDP'nin başarılı olduğu kesimlerde 4,2 ila 7,4 puan oy kaybettiği, AK Parti'nin başarılı olduğu kesimde oy oranını az da olsa arttırabildiği, CHP'nin başarılı olduğu kesimlerde ise oy oranını 1,4 ila 2,9 puan arttırarak Güneydoğu'daki oy kayıplarını önemli ölçüde telafi edebildiği izlenebiliyor.

Bu keşifsel inceleme notunda bu kaymaların nedenleri ve bu kaymaları şekillendiren yerel mekanizmalar üzerinde ayrıntılı değerlendirme yapma olanağı yok. Bu konuda doyurucu bir açıklama için kapsamlı ve derin betimlemeye dayalı siyasi antropolojik çalışmalara gerek var.

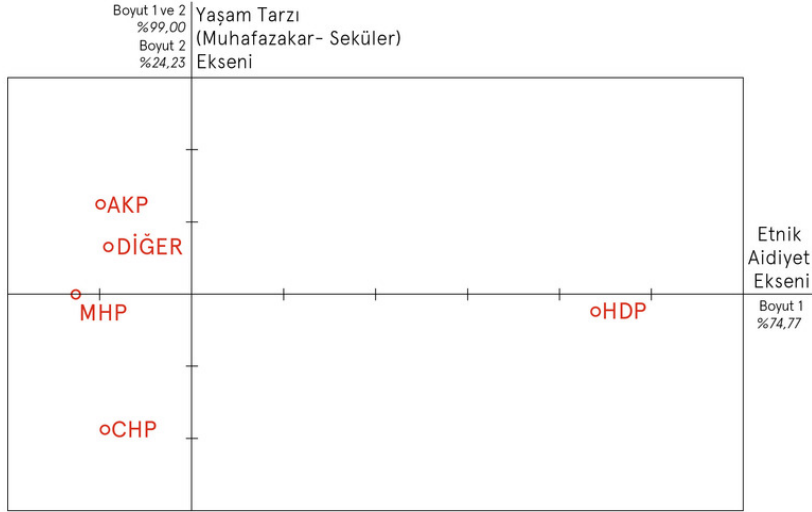
1 Kasım - 24 Haziran Dönemi Oy Kaymaları Üzerinde Siyasal Değerlendirmeler

Oy kaymalarının çok sınırlı olduğu ülkemizde İYİ Parti'nin 24 Haziran 2018'de büyük partilerden desteğini çekme aşamasına gelmiş seçmenler için bir seçenek oluşturabildiği, bu yolla Türkiye'nin siyasi peyzajında önemli oy kaymaları şekillendirdiği anlaşıyor. Seçimlere girme hakkını son anda elde eden İYİ Parti'nin AKP, MHP ve CHP'den (daha az önemli olmakla birlikte HDP'den) önemli düzeyde oy aldığı görülüyor. 1 Kasım - 24 Haziran döneminde Türkiye siyasi peyzajının geçirdiği dönüşüm mütekabiliyet haritalarında (4) kolayca izlenebiliyor.

Mütekabiliyet haritalarında oy tabanları uyumlu (5) partiler birbirine yakın, uyumsuz partiler birbirine uzak noktalarda konumlanıyor. 1 Kasım ilçe seçim sonuçları üzerinden çizilen haritada, HDP'nin birinci boyutun sağ kutbunda, diğer partilerin birinci boyutun sol ucunda

konumlandığı görülmektedir (Şekil 1). Türkiye siyasi peyzajında kültürel etnik ayrışma (cleavage) birinci boyut üzerinde, muhafazakar ve seküler yaşam tarzı karşıtlığı ikinci boyut üzerinde sergilenir (Şekil 1). Milliyetçi söylemiyle muhafazakar kesimin yanı sıra seküler kesimden de oy alabilen MHP'nin, 1 Kasım haritasının birinci boyut üzerinde, iki partiye eşit uzaklık konumlandığını not edelim. Bu konum MHP'ye yeterince yüksek oy desteği sağlamasa da, %10 barajını aşmayı kolaylaştıran yaygın bir oy tabanı sağlamış olmalıdır. Nitekim 2002 sonrası seçimler için yapılan mütekabiliyet haritalarında MHP hep benzer konumlardadır. HDP, AK Parti ve CHP'nin zıt kutuplarında yer aldığı 1 Kasım 2015 seçimi mütekabiliyet haritası daha öncekilerden çok farklı değildir. (6)

Şekil 1. 1 KASIM SEÇİMLERİ MÜTEKABİLİYET HARİTASI

Kaynak: 1 Kasım seçimleri gayriresmi ilçe sonuçları tablosunun mütekabiliyet analizi

(4) Mütekabiliyet haritaları Bourdieu'nün ünlü Distinction adlı eserinde tanımlanan bir görselleştirme aracıdır. bkz. Bourdieu, P., (2010), Distinction: A Critique of the Judgment of Taste, Routledge Kegan & Paul. Bu eser 2015 yılında Ayırım ismiyle Ayşe Günce Berkurt ve Derya Fırat Şannan tarafından çevrilmiş ve Heretik Yayınları'ndan basılmıştır.

(5) Uyumlu sözcüğü İngilizce 'congruent' karşılığı olarak kullanılmıştır. Oy tabanı uyumlu partiler kavramıyla benzer yörelerden yoğun, benzer yörelerden az (seyrek) oy alan partiler kastediliyor. Oy tabanları uyumsuz parti kavramını ise 'in-congruent' karşılığı olarak kullanılmıştır. Uyumsuzluk durumunda bir partinin başarılı olduğu seçim çevrelerinde diğeri başarısız olmuş olur (veya tersi).

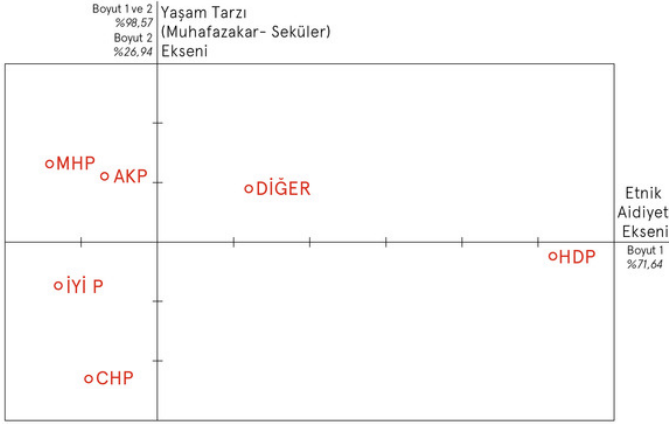
(6) 1950-2009 Seçimleri'ne ilişkin mütekabiliyet haritaları için bkz: Güvenç, M., Kirmanoğlu, H., (2010), Türkiye Seçim Atlası 1950-2009 Türkiye Siyasetinde Süreklilik ve Değişim, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

1 Kasım - 24 Haziran Dönemi Oy Kaymaları Üzerinde Siyasal Değerlendirmeler

Ne var ki 1 Kasım seçimlerinde MHP'de yaşanan oy ve sandalye kaybının İYİ partinin kurulmasıyla sonuçlanan derin siyasi görüş ayrılıklarına yol açtığını biliyoruz. Bu durum 24 Haziran seçimleri için çizilen mütakabiliyet haritasında açıkça izlenebiliyor. Nitekim MHP'nin önceki (1 Kasım) mütakabiliyet haritasında gözlediğimiz birinci boyutun üzerindeki konumunu koruyamadığı, AKP'ye daha yakın bir konuma kaydığı, İYİ PARTİ'nin MHP'nin karşı kutbunda,

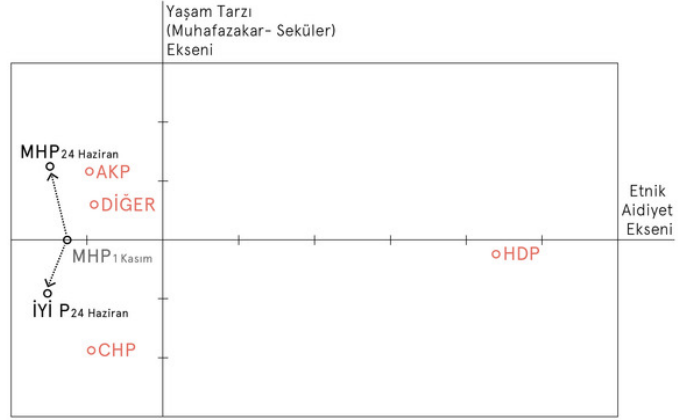
CHP'ye yakın konumlandığı açıkça izlenebiliyor (Şekil 2). 1 Kasım - 24 Haziran döneminde AK Parti, HDP ve CHP'nin Türkiye siyaset alanındaki konumları büyük ölçüde kararlı kaldığı buna karşılık İYİ Parti'nin kurulmasının ardından MHP'nin mütakabiliyet haritası üzerindeki konumunun değiştiği ve siyaset alanının yeniden yapılandığı izlenebiliyor (Şekil 3).

Şekil 2. 24 HAZİRAN SEÇİMLERİ MÜTEKABİLİYET HARİTASI

Kaynak: 24 Haziran seçimleri gayriresmi ilçe sonuçları tablosunun mütakabiliyet analizi

Şekil 3. 1 KASIM-24 HAZİRAN DÖNEMİNDE TÜRKİYE SİYASİ PEYZAJINDA DÖNÜŞÜM

Kaynak: 1 Kasım ve 24 Haziran seçimleri gayriresmi ilçe sonuçları mütakabiliyet haritaları karşılaştırması

Sonuç

AKP, CHP ve HDP'nin en başarılı oldukları kesimlerde önemli oy kayıplarına uğramaları, yitirdikleri oyların yeni kurulan İYİ Parti'de toplanması 24 Haziran'ın belki de en ayırt edici yönüdür. İlçe düzeyinde oy kaymalarının homojen olmadığı, İYİ Parti'ye gelen oyların sayısal ve siyasal açıdan kolay özetlenemeyecek kadar karmaşık yerel oluşumlarla ilişkili olduğu sezilebiliyor. Diğer bir ifadeyle, gözlenen oy değişimi parti sözcülerinin veya TV yorumcularının inanmamızı istedikleri kadar basit bir süreç değil. "Şu parti taraftarları stratejik oy verdi", "para dağıttılar", "şu ittifak çalışırken, diğer ittifak dağıldı" vb. önermeler bu karmaşıklığı temsilde yetersiz kalıyor. Bu durumda farklı yerel oy profillerinin ağırlıklı ortalamasını yansıtmamanın ötesine geçemeyen genel değerlendirmeleri ihtiyatla karşılamalıyız.

Gözlediğimiz oy kaymaları ABD ve Birleşik Krallık'ta 1980'lerde zirve yapan siyasi sadakatsizlik (7) düzeyine varmasa da, belki de yıllar sürececek bir siyasi yeniden yapılanma sürecinin belirtileri olabilir. Siyasi sadakatsizlik (dealignment) siyaset yazınında henüz kalıcı bağlar kurmamış geniş seçmen kitlesinin daha önce bağlı oldukları partilerden uzaklaşmaları anlamında kullanılır. Martin'e göre siyasi sadakatsizlik 1980'lerde Batı'da sendikal ve siyasi parti bağlarının, dini pratiklerin ve toplumsal grup aidiyet duygusunun zayıflamasıyla ilişkilidir. Bu süreç John Goldthorpe's "Varlıklı Çalışan" ("Affluent Worker") çalışmasında işaret ettiği, grup kimliklerini ve bilincini çapraz kesen yeni kimliklerin ortaya çıkışıyla açıklanır. (8)

Türkiye'de benzer süreçlerin ne ölçüde geçerli olduğu ancak siyasi antropoloji alanında kapsamlı bir araştırma programıyla açığa çıkarılabilir. Ne var ki yerleşik siyasi partiler açısından sonuçlar ihmal edilemeyecek kadar açık. Seçimlerin ardından bir ay geçmesine rağmen CHP ve İYİ Parti'de parti içi çalkantılar henüz durulmuş değil, tersine bu çalkantıların daha da önem kazanacağı anlaşıyor. Bu durum açık ara birinci parti çıkmış AK Parti için de geçerli. Nitekim AK Parti'de kapsamlı bir yeniden yapılanma başlatılacağı söyleniyor. Şimdiye dek sessizliğini koruyan HDP ve MHP'nin de uzun erimde yaşanacak bu sürece kayıtsız kalmaları mümkün değil. Belirtileri açıkça gözlenen bu siyasi yeniden yapılanma sürecinin sonuçlarını önceden kestirmek ise olanaksız. Ancak toplulaştırılmış göstergelere dayalı değerlendirmelerin ötesine geçerek siyasi eğilimleri yüksek çözünürlükte ve daha ayrıntılı izleme gereği ortaya çıkmıştır. Yeni yöntemlerle bu tür bir izleme çalışması kısa sürede ve hassas bir şekilde gerçekleştirilebiliyor. (9) Bu yaklaşım iyi değerlendirilirse, siyasi partilere özgün bakış açıları, taleplerini gündeme taşımakta zorlanan topluluklara ise yeni iletişim kanalları sağlayabilir.

Copyright © Ağustos 2018 Tüm hakları saklıdır. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı'nın (TESEV) izni olmadan bu yayının hiçbir kısmı elektronik ya da mekanik yollarla (fotokopi, kayıtların ya da bilgilerin arşivlenmesi, vs.) çoğaltılamaz.

(7) Siyasi sadakatsizlik terimi İngilizce political dealignment teriminin karşılığı olarak kullanılmıştır.

(8) Bu konuda daha ayrıntılı bir sunuş için bkz: Martin, P., (2018), "Political Dealignment" maddesi, C. W. Brown, I. McLean, and A. McMillan (eds.) in The Concise Oxford Dictionary of Politics and International Relations (4 ed.), Oxford University Press.

(9) İlçe düzeyindeki bu yaklaşımı mahalle/köy hatta sandık düzeyinde verilerle kolayca tekrarlanabileceğini ve oy kaymalarının daha hassas ölçülebileceğini belirttim.

** Bu yazının ilk taslakları üzerindeki eleştiri ve önerileri için Dr. Özge Aktaş Mazman ve Dr. Elvan Erginli'ye, GIS ortamındaki haritalar için Murat Tülek'e, grafik tasarım ve çizelgeler için Ece Asya Uzmay ve Gizem Fidan'a içten teşekkürler. Hataların sorumluluğu tümüyle yazarındır.